

De Taallijn. Peuters *Interactief* met Taal



Beweeg je mee? Activiteitencyclus

Dorien Stolwijk en Willy van Elsäcker
Redactie Annie van der Beek



EXPERTISECENTRUM
NEDERLANDS





Inhoudsopgave

Belangrijke achtergrondinformatie	3
Voorbeeld van een planningsrooster	5
Activiteitencyclus <i>Beweeg je mee?</i> Voorbereiding	7
Fase 1 – Introductie	12
Fase 2 – Kernwoorden	18
Fase 3 – Verhaallijn	22
Fase 4 – Doorgaan op het thema	24
Fase 5 – Napraten	26
Eindevaluatie	28

Belangrijke achtergrondinformatie

Waarom is de Taallijn ontwikkeld?

Het Expertisecentrum Nederlands en Sardes hebben de afgelopen jaren de Taallijn VVE ontwikkeld in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Het doel van de Taallijn VVE is de effectiviteit van de taalstimulering van leidsters en leerkrachten te vergroten. De Taallijn biedt handreikingen voor het beperken van de achterstand in taalontwikkeling op jonge leeftijd. Onderzoekresultaten geven aan dat een vroege aanpak van taalachterstanden effect heeft.

De Taallijn is gebaseerd op de principes van interactief taalonderwijs, zoals die in eerdere publicaties van het Expertisecentrum Nederlands uitgebreid beschreven zijn. De vijf speerpunten van de Taallijn zijn Mondelinge taal, Werken aan woordenschat, Beginnende geletterdheid, ICT en multimedia en Ouderbetrokkenheid.

De Taallijn voor peuters

De Taallijn voor peuters is ondertussen landelijk ingevoerd. Door Sardes zijn verschillende cursussen voor peuterleidsters ontwikkeld, variërend van aparte modules voor de speerpunten tot een geïntegreerde cursus waarbij alle speerpunten aan de orde komen. In het boek *Peuters Interactief met Taal* (Stoep & Van Elsäcker, 2005) wordt de Taallijn uitgebreid beschreven. Bij de Taallijn voor peuters zijn tevens drie cd-roms ontwikkeld met praktijkvoorbeelden: *Interactief voorlezen aan peuters*, *Gesprekken met peuters* en *Werken aan woordenschat*. Dit schooljaar verschijnt op de website een serie uitgewerkte, concrete activiteitencycli voor peuters, waarvan deze cyclus er één is. Werken met de Taallijn houdt in dat leidsters eerst deelnemen aan een cursus, en vervolgens zelfstandig kunnen werken met de activiteitencycli.

De Taallijn voor kleuters

De Taallijn biedt een doorgaande lijn van peuterspeelzaal naar basisonderwijs. Sardes heeft voor groep 1 en 2 een geïntegreerde cursus ontwikkeld waarin alle vijf speerpunten van de Taallijn aan bod komen. Nadat de leerkrachten bekend zijn gemaakt met de principes en speerpunten van de Taallijn, kunnen ze zelf aan de slag. Binnen de Taallijn is een aantal kant-en-klare activiteitencycli ontwikkeld. Leerkrachten kunnen deze geheel of gedeeltelijk uitvoeren. Met behulp van een checklist kunnen ze bijvoorbeeld bepalen welke Taallijn-speerpunten in hun eigen programma's nog onderbelicht zijn en aanvullende activiteiten kiezen uit een Taallijn-thema.

Ook voor kleuters verschijnt dit schooljaar op de website een serie uitgewerkte, concrete activiteitencycli. De uitgewerkte thema's voor groep 1 en 2 zijn ook bruikbaar in groep 3, zeker in de eerste helft van het schooljaar. Voordat leerkrachten aan de slag kunnen met een thema van de Taallijn, dienen zij eerst een nascholingscursus te volgen. Daarnaast is het boek *De Taallijn. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2* (Van Elsäcker, Van der Beek, Hillen & Peters, 2006) onmisbaar bij het uitvoeren van een activiteitencyclus. In dit boek staat achtergrondinformatie over de Taallijn, de vijf speerpunten, en de opbouw en uitvoering van een activiteitencyclus. Bij het boek hoort een dvd met video-opnames van diverse activiteiten in groep 1 en 2 (*Praktijkvoorbeelden van de Taallijn. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2*). Op de dvd staat tevens een aantal instrumenten dat bruikbaar is bij de uitvoering, zoals een planningsrooster, een checklist om een sterkte/zwakte analyse te maken en een aantal observatie-instrumenten.



De Taallijn in het (speciaal) basisonderwijs

Diverse activiteitencycli worden momenteel uitgetest in een aantal scholen voor het speciaal basisonderwijs. Scholen die interesse hebben in het uitproberen van de Taallijn kunnen contact opnemen met Sardes (030- 2326200).

Sylvia Peters
Nijmegen, april 2007

Meer informatie over de bijbehorende boeken en dvd's of over scholing in de Taallijn in de diverse regio's is te vinden op www.detaallijn.nl. Boeken, cd-roms en de dvd zijn te bestellen via www.lcowijzer.nl. Informatie over cursussen in de diverse regio's is ook te verkrijgen bij Sardes (030- 2326200).

© 2006 Expertisecentrum Nederlands

Deze uitgave is voorbehouden aan begeleiders en deelnemers van het trainings- en ondersteuningstraject van de Taallijn (zie www.detaallijn.nl). Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag voor commerciële doeleinden worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnames, of op enige andere wijze, zonder nadrukkelijke verwijzing naar Sardes en het Expertisecentrum Nederlands.

Voorbeeld van een planningsrooster



Mondelinge taal



Werken aan woordenschat



Beginnende geletterdheid/interactief voorlezen




















































Ict en multimedia



Ouderbetrokkenheid

Tijd	Fase en activiteit	Speerpunten
Voraf	Vorbereiding	
	Leidster bereidt thema voor voorbereiden anker: locatie en begeleiding regelen, selecteren kernwoorden bij thema en prentenboek, verzamelen boeken en materialen, voorbereiden gezinsportfolio en woordenmap, voorbereiden inrichting speelleeromgeving, activiteiten plannen, ouders inlichten over het thema en hen vragen te helpen bij activiteiten	
Week 1	Fase 1: Introductie	
30 à 45 min.	Start van het thema: samen bewegen, (digitale) foto's maken	
15 min.	Nabespreken anker: beeldwoordenweb maken	
.. x 15 min.	Introductie van het thema, daarna in kleine kring foto's bekijken	
.. x 15 min.	Verkennen prentenboek in kleine kring	
.. x 10 min.	Nabespreking in kleine kring: kernwoorden verduidelijken	
10 min.	Introductie prentenboek in grote groep	
10 min.	Interactief voorlezen van prentenboek aan hele groep	
10 min.	Nabespreken: kernwoorden verduidelijken	
15 min.	Versje of liedje	
10 min.	Ouders betrekken bij het thema	

	Gezinsportfolio gaat mee naar huis	
Week 2	Fase 2: Kernwoorden	
10 min.	Kernwoorden bespreken met de handpop	
10 min.	Verhaal nogmaals voorlezen	 
10 min.	Nabespreking met aandacht voor kernwoorden	
20 min.	Verwerkingsactiviteiten	 
.. x 10 min.	Authentieke activiteit	  
10 min.	Boekenmuur uitbreiden	
15 min.	Portfolio's bekijken	 
	Fase 3: Verhaallijn	
5 min.	Introductie: luistervraag	 
10 min.	Derde keer voorlezen, de verhaallijn	 
10 min.	Nabespreking, aandacht voor de verhaallijn	 
20 min.	Verwerkingsactiviteiten met de verhaallijn	 
15 min.	Naspelen van het verhaal	 
Week 3	Fase 4: Doorgaan op het thema	
10 min.	Introductie: boeken over hetzelfde thema	 
10 min.	Voorlezen van nieuwe boeken	 
10 min.	Nabespreking: overeenkomsten en verschillen met het centrale prentenboek	 
20 min.	Verwerkingsactiviteiten rondom het thema	  
.. x 10 min.	Gesprekken in de kleine kring	 
.. x 10 min.	Digitaal prentenboek bekijken op de computer	  
	Fase 5: Napraten	
10 min.	Gesprek bij de boekenmuur: <i>Wat weten we nu?</i>	 
10 min.	Voorwerpen thema bij elkaar zoeken	
10 min.	Het verhaal samenvatten, probleem en oplossing bespreken	 
10 min.	Peuters vertellen het verhaal zelf na	  
20 min.	In de hoeken spelen met de voorwerpen	
15 min.	Evaluatie/zelfreflectie: werkjes in het gezinsportfolio	 
	Boek met voorwerpen gaat in koffer mee naar huis	 
Na afloop	Eindevaluatie	
	Leidsters bespreken na wat goed en minder goed liep. Verslaglegging en bewaren van materialen	

Activiteitencyclus *Beweeg je mee?*

Thema: *Bewegen*
Anker: *Samen bewegen*

Alle thema's van de Taallijn bieden talige activiteiten rondom de vijf speerpunten Mondelinge taal, Werken aan woordenschat, Beginnende geletterdheid/interactief voorlezen, ICT & multimedia en Ouderbetrokkenheid. Een activiteitencyclus voor peuters heeft vijf fasen, waarin het centrale prentenboek een grote rol speelt. Dit prentenboek wordt meerdere malen voorgelezen, zodat woordenschat, zinsconstructies en verhaalbegrip de kans krijgen zich langzaamaan te ontwikkelen. De verschillende fasen bij het voorlezen worden ook beschreven in het boek *Peuters Interactief met Taal* (Stoep & Van Elsäcker, 2005). In dit boek is tevens uitgebreide achtergrondinformatie te vinden over de vijf speerpunten van de Taallijn en de benodigde leidstervaardigheden.

De activiteitencyclus voor peuters *Beweeg je mee?* is gericht op de bewegingen die de kinderen zelf maken en bewegingen die mensen en dieren in de omgeving maken. Er is ook een activiteitencyclus *Beweeg je mee?* voor kleuters. Het thema kan dus in samenwerking met de basisschool uitgevoerd worden.

Elk thema van de Taallijn begint met een anker. Een anker is een gezamenlijk startpunt van de activiteitencyclus dat de kinderen aanspreekt en motiveert. Het anker voor dit thema is het samen bewegen in bijvoorbeeld de gymzaal van een basisschool.

Voorbereiding

- Ouders inlichten
- Anker voorbereiden: beweegactiviteiten organiseren
- Woorden selecteren bij thema en prentenboek
- Boeken en materialen verzamelen
- Voorbereiden van een gezinsportfolio
- Planning maken voor activiteiten
- Stimulerende speelleeromgeving creëren

Ouders inlichten over het thema Beweeg je mee?

De leidster geeft een informatiebrief voor de ouders mee naar huis over het thema (zie voor een voorbeeld bijlage 1). De kinderen 'schrijven' mee aan deze brief, door er iets op te tekenen of te kleuren. Deze brief kan ook een onderdeel van het gezinsportfolio zijn dat later in dit hoofdstuk besproken wordt. In de brief kunnen de ouders worden uitgenodigd om een groepje peuters te begeleiden tijdens de beweegactiviteiten in de gymzaal.

Vorbereiding van het anker: samen bewegen

Het anker voor deze cyclus is het samen bewegen in een grotere gymzaal, bijvoorbeeld de gymzaal van de basisschool of een plaatselijke sportschool. Een beschrijving van ankergestuurd leren is te vinden in het boek *Peuters Interactief met Taal*, pagina 20. De leidster informeert de ouders van de kinderen over de bewegingsactiviteiten en het thema door middel van de ouderbrief. Ook kan de leidster een oproep doen aan ouders om kinderen te begeleiden tijdens de gezamenlijke beweegactiviteiten. Tijdens de beweegactiviteiten maakt de leidster foto's van de kinderen. Zij zorgt ervoor dat alle kinderen, alle gymonderdelen en de beweegactiviteiten op de foto staan.

Selectie van kernwoorden bij het thema

Tijdens een nieuw thema komen peuters in aanraking met nieuwe woorden. Een aantal kernwoorden bij het thema wordt bewust aangeleerd en geoefend. Hieronder staat een lijst van kernwoorden die belangrijk zijn bij het thema *Beweeg je mee?* De leidster maakt een keuze uit de kernwoorden, afhankelijk van het niveau van de kinderen. Ze kan hierbij gebruik maken van toetsgegevens of eerdere observaties. Bij de selectie van woorden kan ook gebruik gemaakt worden van de thematische woordenlijst van Kienstra (2003). Het selecteren van woorden is beschreven in het boek *Peuters Interactief met Taal*, pagina 58.

Kernwoorden bij het thema

bewegen, dansen, klimmen, kruipen, lopen, rennen, rollen, spelen, springen, stampen, zitten, zwaaien, de arm, het been, de buik, de hand, het hoofd, het lijf, de rug, de voet, hard, langzaam, (om)hoog, (om)laag, snel, zacht

De leidster selecteert vijftien eenvoudige kernwoorden, die geschikt zijn voor de minder taalvaardige kinderen en vijftien moeilijke kernwoorden voor de meer taalvaardige kinderen. Natuurlijk kan er overlap tussen de woorden voor beide groepen zijn. Aan het begin van de cyclus is het doel dat de kinderen de geselecteerde kernwoorden receptief (passief) beheersen. Aan het einde van de cyclus moeten ze de meeste kernwoorden ook productief (actief) beheersen.

Selectie van kernwoorden bij het prentenboek

Bij het thema *Beweeg je mee?* wordt het prentenboek *Wil je me dragen?* van H. van Rossum (2004) gebruikt. In onderstaande lijst wordt een aantal kernwoorden uit het prentenboek gegeven. Ook uit deze lijst selecteert de leidster vijftien kernwoorden die zij wil behandelen en houdt daarbij rekening met het taalniveau van de kinderen. Evenals bij de themawoorden maakt ze zowel voor de minder taalvaardige als voor de meer taalvaardige kinderen een lijst met ongeveer vijftien kernwoorden. Er kan weer overlap tussen beide lijsten zijn.

Kernwoorden bij het prentenboek

de broek, de eend, het gras, het hek, de hoek, mama, de neus, het park, de school, de straat, de vijver, de winkel, dragen, hollen, lachen, schommelen, vliegen, zwemmen, kijken naar, langs, moe, stoppen (met), thuis (zijn), (naar) huis (gaan)

Inhoud van het prentenboek

Thomas heeft de hele ochtend in het park gespeeld. Nu is het tijd om naar huis te gaan, maar Thomas is moe, erg moe! Hij strekt zijn armen uit. 'Wil je me dragen, mama?' vraagt hij. 'Ik ben te moe om te lopen.' Maar mama heeft een beter idee. Als Thomas te moe is om te lopen, moeten ze misschien naar huis springen...? Dus springen Thomas en mama langs de vijver en over het gras tot ze bij de uitgang van het park zijn. Maar daar aangekomen is Thomas te moe om verder te springen. 'Wil je me dragen, mama?' vraagt hij. Maar mama is niet voor één gat te vangen en zo verzint ze nog zwemmen en vliegen en ten slotte rennen ze het allerlaatste stukje naar huis.

Boeken en materialen verzamelen

De leidster informeert bij de bibliotheek naar de mogelijkheid voor het lenen van een leskist over het thema bewegen. In deze leskist kunnen aan het thema verwante boeken zitten, maar ook speelleermaterialen. De leidster verzamelt zelf ook boeken over het thema (voor boeksuggesties zie bijlage 2). Ook vraagt ze de peuters en hun ouders om boeken of andere materialen mee te brengen die te maken hebben met het thema bewegen.

Ict


In de computerhoek kunnen de kinderen via een digitale fotoshow de foto's van de beweegactiviteiten bekijken, spelletjes over bewegen spelen of luisteren naar verhalen en liedjes over bewegen. De leidster kan het prentenboek *Wil je me dragen?* zelf digitaliseren en een plaats geven in de computerhoek. Een stappenplan voor het maken van een digitaal prentenboek staat op de website www.detaallijn.nl. Een beschrijving voor de inrichting van een computerhoek en suggesties voor ICT-gebruik zijn te vinden in het boek *Peuters Interactief met Taal*, pagina 75-81 en 94-95.

Gezinsportfolio

Voor alle kinderen komt er een eigen gezinsportfolio; een beschrijving van het gezinsportfolio staat in het boek *Peuters Interactief met Taal*, pagina 82. In bijlage 3 staat een voorbeeld van een gezinsportfolio voor deze activiteencyclus. De kinderen verzamelen een aantal werkjes voor het gezinsportfolio. In het gezinsportfolio is op enkele bladzijdes al voorgedrukt wat de bedoeling is en er zitten lege bladzijdes in waar de kinderen zelf hun werk kunnen inplakken. Zowel ouders als leidsters kunnen met een portfolio de ontwikkeling van het kind volgen.

Woordenmap

De leidster kan in het gezinsportfolio of in een woordenmap bijhouden welke nieuwe woorden de kinderen hebben geleerd. Ze gebruikt de kernwoorden als uitgangspunt. Op het moment dat meerdere leidsters of groepshulpen aanwezig zijn, kan één van hen noteren welke woorden de peuters begrijpen of gebruiken. De peuters worden niet op een schoolse manier overhoord; de leidster maakt notities van de woorden tijdens betekenisvolle activiteiten, zoals een taal- of woordspelletje of een gesprek bij de



boekenmuur. Ook kan de leidster de woordkennis evalueren door plaatjes of tekeningen bij de kernwoorden in het gezinsportfolio of de woordenmap te plakken en na een aantal weken of maanden met de kinderen na te gaan of ze de woorden nog kennen. Voor het bijhouden van de woordenschat, zie *Peuters Interactief met Taal*, pagina 60 en 106.

Planning maken voor activiteiten

De leidster maakt een planning voor de activiteiten van de voorleescyclus. Aan het begin van deze activiteitencyclus staat een voorbeeld van een planningsrooster dat hierbij een hulpmiddel kan zijn. Belangrijk is dat het anker de kinderen motiveert, dat alle speerpunten aan de orde komen en dat het prentenboek meerdere keren herhaald wordt.

Stimulerende leeromgeving creëren

De leidster denkt tijdens het thema samen met de kinderen na over hoe het lokaal kan worden ingericht in de sfeer van het thema bewegen. Het inrichten van het lokaal hoeft niet meteen klaar te zijn. Wanneer peuters kunnen meedenken en meehelpen bij de inrichting van het lokaal gaat een thema nog meer leven in de groep. Suggesties voor de inrichting van de peuterspeelzaal staan in het boek *Peuters Interactief met Taal*, hoofdstuk 6. Beschreven zijn onder andere de boekenhoek en het boekenrekje, de thematafel en de vertelkoffer, de boekenmuur en de computerhoek. Hierna volgen tips voor het inrichten van de peuterspeelzaal bij de activiteitencyclus *Beweeg je mee?*

Een bewegingshoek

In een hoek van de peuterspeelzaal kunnen twee matten neergelegd worden waar de kinderen samen allerlei oefeningen kunnen doen. Ook kan hier klein materiaal uit de speelzaal liggen, zoals pittenzakjes, hoepels, balletjes en dergelijke. Er kunnen foto's hangen van de kinderen waarop ze een beweging maken, zoals kruipen, springen en hinkelen. De kinderen kunnen deze bewegingen samen nadoen. Het prentenboek *Stamp mee met de olifant* (Judy Hindley, 2003) kan hier ook een plaats krijgen, zodat de kinderen de bewegingen van de dieren na kunnen doen. Van belang is dat andere kinderen geen overlast hebben van deze hoek.

Een danshoek

In een hoek van de peuterspeelzaal kunnen kinderen op muziek vrij met elkaar bewegen en eventueel zelf een dansje bedenken. Ze kunnen hiervoor van thuis kleding en discolampen meenemen. Ook een microfoon kan hier een plaats krijgen. De leidster kan het dansen eerst samen met de peuters oefenen. Deze hoek kan gekoppeld worden aan de bewegingshoek.

Water- en zandtafel

In de zandtafel krijgen verschillende (plastic) dieren een plaats die in en over het zand lopen, kruipen, graven of bijvoorbeeld rennen. De kinderen bewegen met de dieren door het zand. In de watertafel komen bijvoorbeeld verschillende dieren die zwemmen in het water. Dit kunnen ook dubbelzijdige kleurenkopieën van een waterdier zijn, die geplastificeerd worden.

Fotomuur

Op de fotomuur komen foto's te hangen die tijdens het bewegen in de gymzaal zijn gemaakt en bijvoorbeeld foto's van kinderen die aan het spelen zijn in de bewegings- of danshoek. Bij de foto's kunnen woordstroken van de kernwoorden door de leidster worden opgehangen. Het doel is niet om de kinderen de stroken te laten lezen, maar om hen spelenderwijs in aanraking te brengen met geschreven taal.

Verteltafel bij het prentenboek

Tijdens de introductie van het centrale prentenboek *Wil je me dragen?* wordt een verteltafel ingericht met materialen die in het verhaal voorkomen. Materialen zijn bijvoorbeeld een stokpop van Thomas en mama (kopie in kleur, en satéprikker of ijslollystokje erachter plakken) en afbeeldingen van wat er gebeurt in het verhaal. In de loop van de voorleescyclus wordt deze verteltafel aangevuld met voorwerpen, afbeeldingen, tekeningen en knutselwerkjes die met het prentenboek en het thema te maken hebben. De verteltafel dient ter ondersteuning tijdens het voorlezen of vertellen van het prentenboek en ondersteunt bij het navertellen en naspelen van het verhaal door de peuters.

De route van Thomas en zijn mama

Samen met de kinderen kan de leidster de route die Thomas en zijn mama afleggen natekenen, bijvoorbeeld de route van de vijver naar het gras, de school, het voetbalveld, de winkels, de bibliotheek en het zebrapad. Met behulp van stokpoppen van Thomas en zijn mama kunnen de kinderen de bewegingen naspelen tijdens het doorlopen van de route. Deze route kan ook een plaats krijgen bij de verteltafel.

Boekenhoek, luisterhoek en computerhoek

In de boekenhoek krijgen verschillende boeken en tijdschriften over bewegen een plaats. Een lijst met suggesties voor boeken is opgenomen in bijlage 2. De leidster kan in de boekenhoek samen met enkele kinderen boeken voorlezen of zich door de kinderen laten 'voorlezen'. Hierdoor komen de kinderen in verschillende contexten in aanraking met de nieuwe themawoorden.

In deze boekenhoek kan ook een luistergedeelte gemaakt worden of een speciale luisterhoek ingericht worden. De kinderen kunnen hier met behulp van een cassette recorder of een cd-speler luisteren naar verhalen, versjes en liedjes over bewegen. De leidster kan het centrale prentenboek *Wil je me dragen?* zelf op cassette of cd inspreken.

In de computerhoek kunnen de kinderen een digitale versie van het prentenboek bekijken, de digitale fotoshow van de foto's die tijdens het bewegen in de gymzaal zijn gemaakt bekijken, spelletjes over bewegen spelen of luisteren naar verhalen en liedjes over bewegen.

Boekenmuur

Op de boekenmuur kan de leidster de verhaallijn van het centrale prentenboek zichtbaar maken. Ze kopieert de belangrijkste prenten uit het prentenboek. De gekopieerde bladzijdes leggen de kinderen, zo nodig met hulp van de leidster, in de goede volgorde. Daarna worden de platen in de juiste volgorde op de boekenmuur gehangen. De verhaallijn wordt voor de peuters op deze manier zichtbaar. Ook ouders kunnen samen met hun kind praten over het boek en in één oogopslag zien waar de kinderen mee bezig zijn.

Fase 1 Introductie

Anker

Samen bewegen

Activiteiten


1. Nabespreken anker: beeldwoordenweb maken
2. Introductie van het thema
3. Verkennen prentenboek in kleine kring
4. Nabespreking in kleine kring: kernwoorden verduidelijken
5. Introductie van het prentenboek in grote groep
6. Interactief voorlezen van prentenboek aan hele groep
7. Nabespreken van het prentenboek: kernwoorden verduidelijken
8. Versje of liedje
9. Ouders betrekken bij het thema

Anker

Samen bewegen

Het anker van deze cyclus is het samen bewegen in een grotere gymzaal, bijvoorbeeld de gymzaal van een basisschool of de gymzaal van de plaatselijke sportvereniging.

Het anker voor deze activiteitencyclus motiveert de kinderen om verschillende soorten bewegingen te maken en laat hen ervaren wat zij met hun eigen lichaam kunnen doen. Door verschillende materialen te gebruiken, kan de leidster zeer diverse bewegingen bij de kinderen uitlokken. Door het neerleggen van een aantal matten worden kinderen bijvoorbeeld uitgelokt om te rollen op hun buik, om te springen of te kruipen. Door het neerleggen van hoepels ervaren kinderen hoe het is om een beweging met een voorwerp te maken, door bijvoorbeeld door een hoepel te rollen en er langs te lopen of te rennen, of door een hoepel op te tillen en er door te kruipen. Met zachte ballen en ballonnen kunnen kinderen ervaren wat gooien is. Door banken neer te zetten kunnen kinderen onder begeleiding balanceren, of zichzelf zo plat mogelijk maken en onder de bank doorkruipen. Als er een klimwand in de speelzaal aanwezig is, kan op lage hoogte een glijbaan gehangen worden en kunnen kinderen via de klimwand van de glijbaan glijden. Het is bij dit anker niet de bedoeling dat de peuterleidster voorgestructureerde bewegingsactiviteiten met de kinderen gaat uitvoeren. Het doel is de kinderen zelf tot een aantal bewegingen te laten komen en hen hieraan plezier laten beleven. Het spelen in een grote ruimte prikkelt peuters tot het maken van diverse bewegingen. Er is natuurlijk wel begeleiding bij de diverse activiteiten, om ongelukken te voorkomen.



Tijdens deze beweegactiviteit kan de leidster foto's maken met een digitale fotocamera van bewegende kinderen, de verschillende bewegingen die gemaakt worden en de opstelling in de gymzaal. Deze foto's worden later onder andere gebruikt voor het voeren van gesprekken in de kleine kring.

Tijdens het bewegen verwoordt de leidster de bewegingen die ze de kinderen ziet maken. Op deze manier komen de peuters in aanraking met de centrale themawoorden van de activiteitencyclus.

Hieronder volgen suggesties voor gezamenlijke bewegingen om op te warmen of af te sluiten:

Samen bewegen

De leidster kan deze activiteit uitvoeren aan de hand van de bewegingen die in het prentenboek *Wil je me dragen?* centraal staan, zoals lopen, springen en rennen. De bewegingen die in het boek centraal staan worden één voor één uitgetoond. Vervolgens laat de leidster zo veel mogelijk ideeën uit de kinderen komen over welke bewegingen zij nog meer met hun lijf kunnen maken (bijvoorbeeld kruipen, draaien en buigen).

Samen dansen

Op verschillende soorten muziek, bijvoorbeeld met zang of instrumentaal, of muziek uit verschillende landen, kunnen de peuters samen met de leidster dansen. De leidster laat de kinderen zelf bedenken wat zij met hun lichaam op de muziek kunnen doen. De leidster benoemt de bewegingen van de kinderen.

Dierenwedstrijd

Dieren bewegen op heel veel verschillende manieren: een hond loopt op vier poten, een paard galoppeert of draaft, een kikker springt en een vogel vliegt. De leidster geeft de kinderen de ruimte om te proberen de bewegingen van de dieren te imiteren, bijvoorbeeld door op handen en voeten te lopen zoals een hond of door op de hurken te springen zoals een kikker. Als de loopjes van verschillende dieren onder de knie zijn, kan een wedstrijdbaan met start en finish worden gemaakt. Welke kikker bereikt het snelst de overkant?

Boom uitbeelden

De kinderen staan met de armen omhoog gestrekt. Ze moeten voldoende ruimte om zich heen hebben. Het lichaam is de boomstam, de armen de takken en de vingers de bladeren. Tijdens deze bewegingsactiviteit kan de leidster een verhaal of versje over een boom vertellen. Het gaat bijvoorbeeld steeds harder waaien; in het begin bewegen de kinderen alleen de vingers, daarna gaan de armen meedoen en tenslotte wordt er met het hele lichaam voor- en achteruit geschommeld. De kinderen moeten goed voorover buigen zodat de vingers de grond raken. Daarna zijn de kinderen bijvoorbeeld een wervelend blaadje en lopen de kinderen kriskras door de ruimte. Totdat de wind gaat liggen en de kinderen weer op hun plek gaan staan, met de armen omhoog gestrekt. De peuterleidster kan zelf nog andere dingen bedenken, bijvoorbeeld een storm waarbij er een tak afbreekt en de kinderen één van de armen slap naast het lichaam moeten laten hangen. Soms gebeurt het zelfs wel eens dat de hele boom omwaait...!

Stappen in de maat

Alle kinderen stappen achter de leidster aan. Af en toe stopt de leidster, draait zich om naar de groep en steekt haar hand op. Alle kinderen stappen dan op hun plaats of maken een andere beweging die ze samen hebben afgesproken. De leidster kan een slingerbaan kiezen om banken of pionnen heen.

Traag en snel bewegen

Ieder kind stelt een voertuig (auto of trein) of een bepaald dier voor. Ieder voertuig of dier zoekt zijn eigen weg. De kinderen stappen op de maat van de muziek. De leidster kiest muziek met daarin snelle en langzame stukjes, zodat de kinderen ervaren wat snel en traag bewegen is. Als de muziek stopt staat het voertuig of dier stil.

Rollen in de kring

De kinderen zitten in een kring. De leidster begint met het spel. Ze noemt de naam van een kind en rolt de bal naar dat kind toe. Dit kind zegt vervolgens de naam van een ander kind en rolt de bal daar naartoe. De kinderen moeten met de benen gespreid zitten zodat de kinderen de bal tussen de benen kunnen rollen.

Hieronder volgen suggesties voor bewegingen die in kleine groepjes gestimuleerd kunnen worden:

Gooien

De leidster hangt aan een draad of aan een (klim)rek kranten. De kinderen gooien vanaf een bepaalde plek, die bijvoorbeeld is aangegeven met een tapijttegel, met een pittenzak of een zacht balletje tegen de kranten. Wanneer het niet lukt raak te gooien, mag het kind dichterbij de kranten gaan staan. De leidster zorgt ervoor dat er voldoende (grote) kranten hangen zodat de raakkans aanzienlijk is. Kinderen die de oefening goed kunnen, kunnen op een kleiner doel mikken of op kranten die op verschillende hoogtes zijn gehangen.

Rollen

De kinderen rollen een (zachte) bal met hun handen door de ruimte. Bij te veel botsingen wordt eventueel voor een route gekozen, bijvoorbeeld door het plaatsen van banken waar de kinderen in dezelfde richting tussendoor moeten rollen.

Een andere activiteit is de kinderen de bal naar de overkant van de ruimte te laten rollen en hen te laten proberen de bal in te halen. Kun je zelf net zo snel als de bal naar de overkant lopen?

Door de hoepel kruipen

Verspreid in de ruimte liggen hoepels. De kinderen bewegen zich vrij in de ruimte en als ze in een hoepel gaan staan moeten ze er doorheen kruipen. Ook kunnen er andere opdrachten plaatsvinden zoals het springen door de hoepel terwijl de kinderen zich door de ruimte bewegen. De leidster laat de kinderen zelf ook andere manieren verzinnen om door de hoepel te springen. De hoepels kunnen ook in een rij aan elkaar vast worden gelegd, zodat de kinderen in een rij in de hoepels kunnen springen of stappen. De leidster kan de hoepels ook op een willekeurige plek in de ruimte neerleggen en de kinderen de opdracht geven om in een hoepel te gaan staan als de muziek stopt.

Wisselsprongen over touwtjes

De kinderen maken met of zonder tussensprong een wisselsprong over touwtjes die op de grond zijn gelegd. De leidster kan eventueel op een trom slaan om het ritme aan te geven waarop de kinderen hun wisselsprongen moeten maken.

Activiteiten

1. Nabespreking anker: beeldwoordenweb maken

De leidster praat met de peuters in de grote kring na over het anker: *Wat hebben we allemaal gedaan?* Ze gebruikt hierbij de foto's die gemaakt zijn tijdens het anker. De leidster laat zo veel mogelijk de kinderen vertellen bij de foto's.

Samen met de peuters wordt een beeldwoordenweb gemaakt van de bewegingen die de kinderen hebben gemaakt. De peuters benoemen de bewegingen en eventueel ook welke materialen ze daarbij gebruikt hebben. De leidster schrijft alle bewegingen die de kinderen noemen op een groot vel papier en ze maakt hier kleine tekeningen bij. Eventueel noteert ze ook welke lichaamsdelen de kinderen hebben bewogen. De leidster stimuleert hierbij het gebruik van de kernwoorden die bij de cyclus horen. Er ontstaat zo een beeldwoordenweb van de bewegingen. Dit beeldwoordenweb kan op ooghoogte in de beweeghoek worden opgehangen. De peuters kunnen zelf nog op zoek gaan naar plaatjes van bewegingen in tijdschriften en deze bij het beeldwoordenweb plakken.

2. Introductie van het thema

De leidster vertelt dat ze de komende weken met bewegen aan de slag zullen gaan en veel zullen leren over bewegingen die de kinderen zelf kunnen maken. Ze praat met de peuters over de inrichting van een beweeghoek of danshoek, waar de kinderen allerlei ontdekkingen rondom het zelf bewegen kunnen ondernemen. De leidster heeft een aanzet gemaakt met de inrichting, maar laat nog veel ruimte over om de kinderen mee te laten denken. Daarna doen de kinderen één van de volgende activiteiten in de kleine kring:

- Tijdens het bewegen in de gymzaal zijn er door de leidster digitale foto's gemaakt van bewegende kinderen, de opstelling in de ruimte en de verschillende bewegingen die gemaakt werden. Van deze foto's kan een digitale fotoshow met PowerPoint gemaakt worden voor gebruik op de computer. De leidster spreekt samen met de kinderen met een microfoon in wat er te zien is op de foto. In de kleine kring vindt er een interactief gesprek plaats over wat er op de foto's te zien is. Zie ook *Peuters Interactief met Taal*, pagina 77.
- De leidster maakt met de kinderen een diploma naar aanleiding van de bewegingen die de kinderen in de gymzaal hebben gemaakt. De leidster bespreekt met de kinderen wat er op het diploma moet komen (de bewegingen die gemaakt zijn, de naam van het kind, de datum en eventueel een foto van het kind terwijl het een beweging maakt).
- Kinderen tekenen in het gezinsportfolio over het bewegen in de gymzaal of de leidster plakt een foto van het kind in de gymzaal in het gezinsportfolio waarbij de peuter bedenkt wat erbij moet komen te staan en de leidster noteert dit.
- Inrichten van een fotomuur of een fototafel waarop de bewegingen te zien zijn die de kinderen tijdens het bewegen in de gymzaal hebben gemaakt. Op de tafel kunnen ook plaatjes en boeken over bewegen een plaats krijgen. De leidster bekijkt met name met de taalzwakkere peuters regelmatig de materialen op de fototafel of de foto's aan de fotomuur.

3. Verkennen van het prentenboek in de kleine kring

De leidster introduceert het prentenboek *Wil je me dragen?* van Heleen van Rossum (2004) in kleine groepjes van maximaal vijf kinderen. Zeker voor de minder taalvaardige kinderen is het belangrijk om het prentenboek eerst in een kleine groep voor te bespreken.


Voor de introductie kan de leidster gebruik maken van concrete materialen, foto's en plaatjes die ze heeft verzameld om de betekenis van de kernwoorden uit het prentenboek te verduidelijken. De kinderen mogen om de beurt een voorwerp of een afbeelding van de thematafel pakken en alle kinderen mogen vervolgens vertellen wat ze weten over het voorwerp of de afbeelding.

De leidster laat de kinderen nadenken over de voorwerpen:

- *Wat zou dit kunnen zijn?*
- *Wat zou je ermee kunnen doen?*

Ook praat ze met de kinderen over bewegen. Ze stelt niet teveel vragen, ze laat vooral de kinderen vertellen.

De leidster laat de kaft van het boek *Wil je me dragen?* zien. Ze bespreekt met de peuters wat er op de voorkant van het boek te zien is. Vervolgens bladert ze samen met de kinderen door het boek en laat de kinderen reageren op de afbeeldingen. Door de kinderen te laten vertellen wat ze zien en de bewegingen te laten benoemen, laat de leidster de kinderen het verhaal zelf vertellen. Ze stelt niet teveel vragen. Als het nodig is, stelt zij vooral open vragen. Ook kan de leidster een peuter vragen om een voorwerp, foto of afbeelding te pakken, wanneer dit in het verhaal naar voren komt. Vooral de taalzwakke kinderen moeten bij deze activiteit extra aandacht krijgen.



Als aanvulling kan het prentenboek in de moedertaal van het kind aangeboden worden. Dit kan een leidster, assistent of ouder doen die de moedertaal van het kind spreekt. Deze persoon gaat daarbij in op moeilijke woorden en begrippen en controleert of de kinderen het verhaal in de moedertaal begrijpen. De leidster kan tot slot het boek gekopieerd meegeven aan de ouders, zodat zij het thuis nogmaals kunnen voorlezen of in hun eigen taal kunnen vertellen. De leidster kan het verhaal ook in de moedertaal inspreken of laten inspreken, waardoor de peuters regelmatig het verhaal in de eigen moedertaal terug kunnen horen.

4. Nabespreking in de kleine kring: kernwoorden verduidelijken
De peuters hebben tijdens het bekijken van het boek *Wil je me dragen?* kennisgemaakt met een aantal nieuwe woorden. De leidster verduidelijkt de kernwoorden nogmaals aan de hand van de materialen op de thematafel of verteltafel, door middel van voor- en nadoen of door uitleg te geven met eenvoudige woorden. De leidster maakt gebruik van de leidstervaardigheden voor het gericht werken aan woordenschatstimulering, zie *Peuters Interactief met Taal*, pagina 62.

5. Introductie van het prentenboek in de grote groep
Met behulp van een vertelkoffer of verteltas kan de interesse voor het prentenboek worden gewekt. In de koffer zitten concrete materialen en plaatjes van de kernwoorden die in het boek voorkomen. De inhoud van de koffer is afgestemd op het ontwikkelingsniveau van de kinderen. Zie ook *Peuters Interactief met Taal*, pagina 94.

De leidster zet de vertelkoffer in de kring en vraagt de kinderen wat er in de koffer zou kunnen zitten. Nadat één van de kinderen een voorwerp, bijvoorbeeld een broek of een afbeelding van een straat uit de koffer heeft gehaald, stimuleert de leidster de kinderen te vertellen wat het is en welke ervaringen zij hebben met het voorwerp. Zo worden de voorwerpen één voor één uit de vertelkoffer gehaald. De leidster kan deze na het voorlezen een plaats geven op de verteltafel. Doordat de minder taalvaardige kinderen eerder kennis hebben gemaakt met deze voorwerpen, kunnen zij actief deelnemen aan de activiteit.

6. Interactief voorlezen van het prentenboek aan hele groep
De leidster laat de voorkant van het prentenboek *Wil je me dragen?* zien. Ze stelt enkele vragen: *Waar zou het boek over gaan? Waarom denk je dat?* Ze leest de titel van het boek voor en vraagt aan de kinderen waar ze nu denken dat het boek over zal gaan. De leidster wijst aan waar je kunt lezen hoe het boek heet. Aan de hand van de illustratie op de kaft en de titel laat de leidster de kinderen dus voorspellen waar het boek over zal gaan. Vervolgens leest de leidster het prentenboek interactief voor. Belangrijk is dat de kinderen tijdens het voorlezen de prenten kunnen zien. Tijdens en na het lezen besteedt de leidster aandacht aan de kernwoorden. Ook mogen de kinderen tijdens het voorlezen reageren op het verhaal en op de tekeningen. De leidster maakt gebruik van de leidstervaardigheden voor interactief voorlezen. Deze staan beschreven in *Peuters Interactief met Taal*, pagina 72.

7. Nabespreken van het prentenboek: kernwoorden verduidelijken
Na het voorlezen besteedt de leidster weer aandacht aan de kernwoorden in het verhaal. Ze maakt gebruik van de attributen van de verteltafel om de woorden te verduidelijken. Ze geeft niet direct de uitleg van een moeilijk woord, maar laat de kinderen ook zelf meedenken over de betekenissen van woorden. Wanneer moeilijke woorden zijn afgebeeld op een illustratie uit het boek kan de leidster deze woorden tijdens het voorlezen aanwijzen of de illustratie erbij pakken.

8. Versje of liedje

De leidster biedt een versje of liedje aan dat te maken heeft met het thema. Ze kan gebruik maken van een flap waarop het versje of liedje staat uitgeschreven en waarop plaatjes of tekeningen staan van de woorden die erin voorkomen. Hierdoor kunnen de peuters het versje of liedje volgen met behulp van de plaatjes. Ook ondersteunt de leidster de tekst met handelingen en bewegingen, waardoor de peuters de betekenis beter onthouden.

Voorbeelden van een versje en liedjes:

- *Kipje krijgt zwemles* uit *Het grote versjesboek* (Busser, Schröder & Van der Steen, 2006).
- *Clowntje heeft een rooie neus, rooie neus, rooie neus; De waggelmannetjes lopen netjes in de maat; Draai het wielje nog er eens om; Met de vingertjes, met de vingertjes; Drie kaboutertjes die dansen in het bos; De krokodil ligt in het water en Visje, visje in het water* uit *Liedjes met een hoepeltje erom* (Linders & Duijx, 2006).

9. Ouders betrekken bij het thema

De leidster plakt een foto die de peuter zelf heeft uitgezocht en die tijdens het bewegen in de gymzaal is gemaakt, in het gezinsportfolio. De peuter bedenkt wat er bij moet komen te staan en de leidster noteert dit. In het portfolio kan ook een kopie van een pagina uit het centrale prentenboek, het versje of liedje geplakt worden, zodat de ouders dit thuis met hun kind kunnen bespreken, opzeggen of zingen. De peuters nemen het gezinsportfolio mee naar huis. De leidster vraagt aan de ouders of zij zelf thuis ook iets in het portfolio willen plakken, tekenen of schrijven (zie voorbeeld in bijlage 3).

Fase 2 Kernwoorden

1. Kernwoorden bespreken met de handpop
2. Verhaal nogmaals voorlezen
3. Nabespreking met aandacht voor kernwoorden
4. Verwerkingsactiviteiten
5. Authentieke activiteit
6. Boekenmuur uitbreiden
7. Portfolio's bekijken

Activiteiten

1. Kernwoorden bespreken met de handpop

Voor de introductie van de kernwoorden maakt de leidster gebruik van een handpop. De handpop kan als routine regelmatig op dezelfde wijze terugkomen in de peutergroep. De handpop is bijvoorbeeld een jongetje dat Thomas heet.

De handpop vertelt aan de kinderen wie hij is en dat hij gehoord heeft dat de kinderen een mooi boek in de klas hebben. Hij vraagt aan de kinderen hoe het boek heet en wat hij meemaakt in het boek. Wanneer er weinig uit de kinderen zelf komt stelt de leidster stimulerende vragen om de peuters op weg te helpen. De handpop vraagt steeds aan de peuters wat iets is: *Een park? Wat is dat?* De leidster laat de kinderen de voorwerpen of afbeeldingen van de vertelafel pakken wanneer de handpop iets niet weet. Wanneer dit niet mogelijk is kunnen de kinderen of de leidster het woord omschrijven of uitbeelden. Op deze interactieve wijze komen de kernwoorden uit het prentenboek naar voren.

2. Verhaal nogmaals voorlezen

De leidster of de handpop vertelt tegen de peuters dat ze het verhaal nog een keer voor zal lezen. De leidster leest het boek letterlijk voor. Belangrijk is dat de kinderen tijdens het voorlezen de prenten van het boek kunnen zien. De kinderen reageren op het verhaal en de prenten. Ook de handpop kan reageren op het verhaal. De leidster kan gebruik maken van de suggesties die hieronder gegeven worden. De kernwoorden staan in het overzicht vet gedrukt. Door het herhaald voorlezen van het prentenboek leren de kinderen deze woorden kennen. Voor iedere vraag of opmerking in het overzicht staat een symbool.

Verhaalsymbolen

- ☞ Aanmoediging voor de kinderen om iets te doen
- Υ Beweging / actie die de leidster doet
- 👁 Concreet voorwerp dat de leidster laat zien
- ? Vraag die de kinderen uitnodigt om antwoord te geven
- ① Omschrijving van een woord of een begrip

Suggesties per bladzijde

De tekst is afkomstig uit *Wil je me dragen?* (H. van Rossum, 2004).

Wil je me dragen? (kaft)	☞ Y/👁 ☞	Wijs eens aan wat het jongetje draagt. Kijk ik draag nu ook een pop. Kunnen jullie ook iets dragen? Pak maar iets en draag het maar!
(Eerste drie prenten waarop te zien is dat Thomas in het park speelt)	? ?	Thomas speelde met zijn mama in het park. Wat deed hij allemaal? Speel jij ook wel eens een spel met mama? Wat doen <u>jullie</u> dan?
Thomas is de hele morgen in het park geweest. Hij heeft geschommeld en de eendjes gevoerd. En hij heeft verstoppertje gespeeld met mama. Nu is het tijd om naar huis te gaan. Maar Thomas is heel erg moe .	? 👁 ☞ ? Y	Wat ging Thomas in het park doen? De leidster laat een (afbeelding) van een eendje zien. Kunnen jullie laten zien hoe je schommelt? De leidster vraagt enkele kinderen zich te verstoppen. Hoe gaan jullie meestal naar huis? De leidster laat zien dat ze moe is.
Hij strekt zijn armen uit en zegt: 'Ik kan niet meer lopen . Wil je me dragen, mama?'	Y ☞	De leidster strekt haar armen uit. De leidster nodigt een kind uit door het lokaal te lopen.
Mama kijkt naar Thomas en lacht .	① Y	Met mimiek en geluid laat de leidster zien en horen wat lachen is.
'Als je niet meer kunt lopen, misschien moeten we dan maar...	?	Wat zou mama verzinnen voor Thomas?
...springen! Mama hijst haar broek op en pakt haar tas. Dan springt ze langs de vijver en door het gras .	Y ☞ ?	De leidster laat zien hoe mama springt. De leidster laat de kinderen in het boek de vijver en het gras aanwijzen. Wat is een broek?
Thomas springt achter haar aan.	☞	De leidster vraagt de kinderen om ook te springen.
Maar als ze bij het hek van het park komen, stopt Thomas met springen. Hij strekt zijn armen uit en zegt: 'Wil je me dragen, mama?'	? ?	Waarom zou Thomas stoppen met springen? Zou mama Thomas gaan dragen?
'Als je niet meer kunt lopen en springen, misschien moeten we dan maar...	?	Wat voor bewegingen zou je nog meer kunnen verzinnen?
...zwemmen! En haar armen gaan naar voren en haar benen gaan spartelen.	☞ Y	Wie kan een zwembeweging maken? Samen met de kinderen maakt de leidster zwembewegingen en benoemt wat de kinderen met hun armen en benen moeten doen
Mama zwemt langs de school en het voetbalveld en Thomas zwemt achter haar aan.	☞ ?/👁	Wijs de school maar eens aan Wat is een voetbalveld? De leidster laat eventueel een voetbal zien.

Maar als ze bij het zebrapad komen, stopt Thomas met zwemmen. 'Wil je me dragen, mama?'	① ☞	De leidster legt in eenvoudige woorden uit wat een zebrapad is, en laat een afbeelding zien. De leidster laat de kinderen ervaren wat stoppen met is, door met hen bewegingen uit te voeren en hen op een stopsignaal te laten stilstaan .
Mama kijkt naar Thomas en lacht. Als je niet kunt lopen of springen of zwemmen , misschien moeten we dan maar...	Y/☞	Samen met de kinderen voert de leidster de bewegingen lopen, springen en zwemmen uit.
... vliegen! ' En haar neus gaat omhoog en haar armen gaan flapperen.	☞ Y/☞	De leidster laat allerlei afbeeldingen zien van bijvoorbeeld dieren die vliegen. De leidster voert met de kinderen de bewegingen van mama uit.
Mama vliegt langs de winkels en de bibliotheek en Thomas vliegt achter haar aan.	☞ ?	Samen met de kinderen voert de leidster de vliegbeweging uit. In een slinger 'vliegen' de kinderen achter elkaar aan. De leidster vraagt of de kinderen weten wat een winkel is en laat hen bijvoorbeeld spullen bedenken die je in een winkel kunt kopen.
Maar als ze bij de hoek van de straat komen, stopt Thomas met vliegen.	①	De leidster legt uit wat een hoek is en laat bijvoorbeeld op de speelplaats zien wat een hoek is.
'Ik kan niet meer vliegen. Wil je me dragen, mama?'	① ?	Weer is Thomas erg moe zodat hij niet meer verder kan vliegen. Ben je ook wel eens zo moe als Thomas? Wat doe jij dan?
Mama kijkt naar Thomas en lacht. 'Als je niet kunt lopen of springen of zwemmen of vliegen, misschien moeten we dan maar... rennen! ' En haar ogen gaan schitteren en haar voeten gaan trappelen. Thomas rent hard met mama mee.	☞	De leidster voert met de kinderen de verschillende bewegingen uit, waaronder de nieuwe beweging: rennen.
En ze hollen en lachen , de hele straat lang, totdat ze thuis zijn.	? ?	Heb jij ook wel eens ergens om moeten lachen? Wat zal Thomas gaan doen nu hij thuis is?

3. Nabespreking met aandacht voor kernwoorden

Na het voorlezen bespreekt de leidster het verhaal na met de peuters en de handpop. Zij besteedt aandacht aan de kernwoorden die nog niet voor alle kinderen duidelijk zijn. Zij verduidelijkt deze woorden met behulp van de voorwerpen die zij daarvoor heeft meegebracht. Ook door voor- en nadoen en door de woorden uit te leggen geeft zij betekenis aan de woorden. Ook de handpop kan hierbij een bijdrage leveren door in interactie met de peuters en de leidster te gaan.

4. Verwerkingsactiviteiten

De kernwoorden van het thema komen in de verwerkingsactiviteiten aan bod. De leidster maakt een keuze uit de volgende activiteiten:

- De leidster zoekt een versje dat met het thema te maken heeft. Ze gebruikt concrete voorwerpen om de woorden uit het rijmpje te verduidelijken. Tijdens het opzeggen, liggen de voorwerpen uit het versje in de kring. De peuters mogen om de beurt een voorwerp pakken op het moment dat het in het versje voorkomt. Ook kan de leidster de voorwerpen vooraf aan de peuters geven en vragen of ze naar voren stappen op het moment dat 'hun' voorwerp in het versje wordt genoemd. De bewegingen die in het versje genoemd worden, worden gezamenlijk uitgevoerd.
- De leidster laat de kinderen taal- en woordenschatspelletjes op de computer doen die passen binnen het thema.
- Voor deze activiteit kan de leidster een trekpop met de kinderen maken. Hiervoor tekent de leidster op stevig papier een lijf, een hoofd, twee benen en twee armen. De kinderen kleuren de lichaamsdelen en prikken deze uit of de leidster helpt hen hierbij. Met behulp van splitpennen bevestigt de leidster de armen, de benen en het hoofd aan de trekpop. De twee armen kunnen met een touwtje aan elkaar worden bevestigd en de twee benen. Door deze twee touwtjes met een verticaal touwtje aan elkaar te verbinden ontstaat een trekpop. De trekpop kan verder naar eigen inzicht versierd worden, met bijvoorbeeld ogen en haren. Naar aanleiding van de trekpop voert de leidster gesprekken met de kinderen over hoe de lichaamsdelen heten en welke bewegingen de trekpop kan maken.

5. Authentieke activiteit

De leidster zorgt voor een authentieke activiteit rondom het thema bewegen. Dit kan door bijvoorbeeld samen een dans uit te voeren, door iemand te laten komen (een ouder of een professional) die met de kinderen een peuterdans leert, of door kinderen uit hogere groepen van de basisschool een dansvoorstelling te laten geven en vervolgens met de peuters vrij te dansen op dezelfde muziek. Tijdens de activiteit maakt de leidster digitale foto's van de activiteiten en de peuters. De peuters bekijken later samen met de leidster in groepjes van ongeveer twee of drie kinderen de foto's op de computer. Dit geeft veel gespreksstof waarbij de kernwoorden van het thema weer aan bod komen.

6. Boekenmuur uitbreiden

De leidster maakt een kopie van de kaft van het prentenboek *Wil je me dragen?* Eén of meerdere peuters kunnen de kopie inkleuren. De kaft van het boek krijgt een plaats op de boekenmuur waar alle boeken hangen die al eerder aan bod zijn geweest in de peuterspeelzaal.

7. Portfolio's bekijken

De portfolio's zijn teruggebracht door de ouders en sommigen zullen er iets in geplakt of geschreven hebben. De kinderen mogen hun portfolio's laten zien en erover vertellen. Hier komen de themawoorden weer aan bod.


Fase 3 Verhaallijn

In deze fase ligt de nadruk op de verhaallijn van het prentenboek. De kinderen kennen nu de belangrijkste woorden van het prentenboek. De volgende stap is dat ze ook de verhaallijn kunnen volgen en naspelen of navertellen.

1. Introductie: luistervraag
2. Derde keer voorlezen, de verhaallijn
3. Nabespreking: aandacht voor de verhaallijn
4. Verwerkingsactiviteiten met de verhaallijn
5. Naspelen van het verhaal

Activiteiten

1. Introductie: luistervraag
Voordat de leidster het verhaal nogmaals voorleest, stelt ze een luistervraag. Deze vraag stimuleert de kinderen om na te denken over bepaalde gebeurtenissen in het verhaal. Hiermee bevordert zij ook de betrokkenheid van de peuters. Ze willen tijdens het luisteren immers een antwoord vinden op de luistervraag. De leidster stelt bijvoorbeeld de vraag: *Waarom is Thomas heel erg moe? Of Wat vraagt Thomas aan zijn mama als hij heel erg moe is?*
2. Derde keer voorlezen, de verhaallijn
De leidster leest het prentenboek *Wil je me dragen?* nogmaals voor. Tijdens het voorlezen stelt de leidster vragen over bijvoorbeeld de hoofdpersoon (Thomas) en de belangrijkste gebeurtenissen in het verhaal. Zij stelt vragen waardoor de verhaallijn duidelijker wordt voor de kinderen. De leidster maakt gebruik van de leidstervaardigheden voor interactief voorlezen. Deze staan beschreven in *Peuters Interactief met Taal* (Stoep & Van Elsäcker, 2005).
3. Nabespreking: aandacht voor de verhaallijn
Nadat de leidster het verhaal heeft voorgelezen bespreekt ze samen met de kinderen of ze het antwoord op de luistervraag weten. De leidster stelt ook vragen over de hoofdpersoon (Thomas) en de gebeurtenissen in het verhaal. Door vragen te stellen over gebeurtenissen in het verhaal bevordert de leidster het verhaalbegrip van de peuters. *Hoe komt het dat Thomas zo moe is?* De leidster geeft de peuters daarnaast veel gelegenheid om zelf te praten, om opmerkingen te maken of vragen te stellen naar aanleiding van het verhaal.
4. Verwerkingsactiviteiten met de verhaallijn
De leidster kopieert een aantal platen uit het prentenboek, die de verhaallijn goed weergeven. De kinderen leggen de platen in de juiste volgorde, zo nodig met hulp van de leidster. De peuters kunnen de platen eventueel inkleuren. Vervolgens geeft de leidster de platen in de juiste volgorde een plaats op de boekenmuur.



De leidster vraagt aan de kinderen of er belangrijke gebeurtenissen uit het verhaal nog niet op de boekenmuur staan. Ze laat de peuters nog een tekening of knutselwerkje over het prentenboek *Wil je me dragen?* maken. Op de boekenmuur komen gaandeweg steeds meer tekeningen en knutselwerkjes van de peuters, en andere afbeeldingen die bij het thema aan de orde zijn geweest. Tussendoor praat de leidster regelmatig met de peuters over alles wat aan de boekenmuur hangt.

5. Naspelen van het verhaal

De leidster maakt van Thomas en mama een stokpop: een kartonnen afbeelding (kopie op karton) op een satéprikker of ijslollystokje. In de kleine kring speelt de leidster met enkele peuters het verhaal na. Hierbij verandert de rol van de leidster geleidelijk. Eerst doet zij voor op welke manier je het verhaal kunt naspelen. Langzaam trekt de leidster zich terug.

Fase 4 Doorgaan op het thema

Wanneer kinderen meerdere keren met de nieuwe woorden uit het prentenboek in aanraking komen, is de kans groot dat ze de woorden en hun betekenis onthouden. Daarbij is van belang dat de kinderen de woorden niet alleen in de context van het prentenboek tegenkomen, maar ook in andere omgevingen. Dit kan door middel van activiteiten met concrete materialen, door het verhaal na te spelen, maar ook door andere boeken of teksten aan te bieden waarin hetzelfde thema centraal staat en dus veel dezelfde woorden voorkomen.

1. Introductie: boeken over hetzelfde thema
2. Voorlezen van nieuwe boeken
3. Nabespreking: overeenkomsten en verschillen met het centrale prentenboek
4. Verwerkingsactiviteiten rondom het thema
5. Gesprekken in de kleine kring
6. Digitaal prentenboek bekijken op de computer

Activiteiten

1. Introductie: boeken over hetzelfde thema

De leidster heeft een aantal (prenten)boeken verzameld, verhalend of informatief, die over het thema *bewegen* gaan. Ze heeft een boekenrekje ingericht met deze boeken. Samen met de kinderen bekijkt ze de illustraties in deze boeken. De leidster wijst de kinderen er op dat deze boeken ook over bewegen gaan.

2. Voorlezen van nieuwe boeken

De leidster bekijkt met de kinderen de boeken in het boekenrekje. Ze gaan in de boeken op zoek naar foto's of illustraties over bewegen. De leidster laat de kinderen de bewegingen benoemen en uitvoeren. Samen bespreken ze de overeenkomsten en verschillen tussen de afbeeldingen in de boeken. Zo komen de kernwoorden ook in andere contexten aan bod en wordt het thema verder verdiept. Daarna kiezen ze samen een (prenten)boek dat de leidster op interactieve wijze voorleest. Ze besteedt met name aandacht aan de kernwoorden die ook centraal staan in het prentenboek en het thema van deze cyclus.

3. Nabespreking: overeenkomsten en verschillen met het centrale prentenboek
Na afloop van het verhaal legt de leidster een relatie met het centrale prentenboek. Ze stelt vragen als *Wat is er anders in dit boek? Wat is er hetzelfde als in het prentenboek Wil je me dragen?*

4. Verwerkingsactiviteiten rondom het thema

De peuters doen verschillende verwerkingsactiviteiten rond het thema *bewegen*. De leidster maakt een keuze uit de volgende activiteiten:

- Samen met de leidster zingen de kinderen een liedje over bewegen of zeggen ze een versje op

- De peuters doen in twee- of drietallen een woord- of taalspelletje op de computer
- De leidster speelt met de peuters mee in de hoeken, bijvoorbeeld in de danshoek

5. Gesprekken in de kleine kring

Nu de peuters een aantal boeken hebben gezien over bewegen, voert de leidster een aantal gesprekken in de kleine kring. De vragen die hieronder staan, zijn slechts bedoeld om het gesprek op gang te brengen. De leidster laat de peuters zo veel mogelijk op eigen initiatief vertellen. De leidster maakt een keuze uit de volgende activiteiten:

- Kringgesprek over een bepaalde beweging (bijvoorbeeld op een afbeelding): *Wat vind je van de beweging? Wat beweeg je dan? Welke bewegingen kun je nog meer maken?*
- Kringgesprek over dansen: *Welke dansjes kun je? Laat ze eens zien. Wat beweeg je dan? Wat vind je van dansen? Wat heb je nodig als je gaat dansen?*
- Een kringgesprek over moe zijn. Thomas was zo moe dat hij het liefst naar huis werd gedragen door mama. De leidster vraagt de kinderen of ze ook wel eens zo moe zijn en wat zij dan doen. De kinderen mogen eventueel iets meebrengen dat hiermee te maken heeft. Kinderen kunnen bijvoorbeeld hun knuffel waarmee ze in slaap vallen meebrengen of een boekje dat ze graag horen voordat ze gaan slapen. Deze spullen kunnen een plaats krijgen op een speciaal daarvoor ingerichte tafel. In een interactief gesprek in een kleine kring vertellen de kinderen wanneer ze moe zijn, wat ze dan doen en wat ze eventueel hebben meegebracht. De leidster besteedt er aandacht aan dat je niet alleen moe wordt omdat het tijd is om te slapen, maar dat je ook moe kan worden door veel te bewegen. Na afloop van het kringgesprek zou de leidster dit de kinderen kunnen laten ervaren door bewegingsactiviteiten met hen uit te voeren.

Bij de gesprekken gebruikt de leidster zo veel mogelijk concrete voorwerpen, of ze laat één van de afbeeldingen van bewegingen zien. Door een voorwerp, een afbeelding of de beweging zelf te laten zien, heeft het onderwerp meer betekenis voor de peuters.

6. Digitaal prentenboek bekijken op de computer

In twee- of drietallen bekijken en beluisteren de peuters een digitaal prentenboek op de computer. De leidster kan hiervoor bijvoorbeeld het prentenboek *Wil je me dragen?* digitaliseren. Op de website www.detaalijn.nl staat een stappenplan voor het maken van een digitaal prentenboek.

NB Het maken van een digitaal prentenboek is toegestaan voor eigen gebruik, maar dit mag niet op grotere schaal verspreid worden zonder auteursrechten te betalen.

Fase 5 Napraten

In deze fase wordt de activiteitencyclus afgerond. De leidster praat met de kinderen na over de activiteiten die ze samen hebben ondernomen bij het thema *bewegen* en het centrale prentenboek *Wil je me dragen?*

1. Gesprek bij de boekenmuur: *Wat weten we nu?*
2. Voorwerpen thema bij elkaar zoeken
3. Het verhaal samenvatten, probleem en oplossing bespreken
4. Peuters vertellen het verhaal zelf na
5. In de hoeken spelen met de voorwerpen
6. Evaluatie/zelfreflectie: werkjes in het gezinsportfolio
7. Boekje met voorwerpen gaat in koffertje mee naar huis

1. Gesprek bij de boekenmuur: *Wat weten we nu?*

De leidster bespreekt met de peuters bij de boekenmuur wat ze weten van het prentenboek en het thema. De leidster verzamelt en bekijkt de werkjes die de kinderen hebben gemaakt. De leidster praat er met de kinderen over wat ze leuk vonden in het boek of bij het thema.

2. Voorwerpen thema bij elkaar zoeken

De leidster legt alle voorwerpen die gedurende de activiteitencyclus op de thematafel hebben gestaan onder een doek of kleed. De kinderen mogen om de beurt onder het kleed voelen en een voorwerp pakken. Ze benoemen welk voorwerp het is (actieve woordenschat) of de leidster geeft het kind de opdracht een voorwerp onder het doek of kleed uit te pakken (passieve woordenschat).

3. Het verhaal samenvatten, probleem en oplossing bedenken

Als alle spullen gepakt en besproken zijn wordt gekeken of alle voorwerpen bij het boek horen. Aan de hand van de verschillende voorwerpen proberen de kinderen samen met de leidster de verhaallijn van *Wil je me dragen?* op te bouwen.

4. Peuters vertellen het verhaal zelf na

De peuters die er aan toe zijn, kunnen het prentenboek zelf navertellen en 'voorlezen' aan anderen. Een groepje peuters kan het verhaal samen of om de beurt navertellen. De leidster bewaakt daarbij het proces vanaf de zijlijn en laat de peuters zo veel mogelijk zelf vertellen. Als de kinderen er zelf niet uit komen kan de leidster een vraag stellen om de interactie weer op gang te brengen. Na afloop krijgen de peuters een applaus; dit is een belangrijke succeservaring. De peuters kunnen gebruik maken van de stokpoppen van Thomas en mama uit het prentenboek.

5. In de hoeken spelen met de voorwerpen

De voorwerpen van de thematafel of verteltafel zijn verspreid in de verschillende hoeken in het lokaal. De kinderen kunnen er tijdens het vrij spel mee spelen.

6. Evaluatie/zelfreflectie: werkjes in het gezinsportfolio

Aan het einde van het thema selecteren de peuters samen met de leidster de werkjes voor in het gezinsportfolio. Van de werkjes die niet in het portfolio passen, kan eventueel een foto gemaakt worden. Aan de hand van het portfolio praten de peuters met de leidster over alles wat ze hebben geleerd. Het portfolio gaat daarna mee naar huis, zodat ook de ouders een beeld krijgen van de ontwikkeling van hun kind.

7. Boek met voorwerpen gaat in koffer mee naar huis

De leidster doet het prentenboek samen met een aantal voorwerpen in een koffertje. Om de beurt mogen de peuters het koffertje een aantal dagen mee naar huis nemen. De kinderen kunnen aan de ouders het verhaal vertellen van het prentenboek *Wil je me dragen?* en alle voorwerpen uit het verhaal laten zien.

Eindevaluatie

Ontwikkeling van de peuters bijhouden met gezinsportfolio en woordenmap
Leidsters evalueren het thema: *Wat liep goed en wat kon beter?*
Verzamelen materialen en ideeën voor volgend jaar

Ontwikkeling van de peuters bijhouden met gezinsportfolio en woordenmap

Het gezinsportfolio is een belangrijk hulpmiddel bij de evaluatie van de ontwikkeling van de peuter. Maar de leidster kan het portfolio ook gebruiken voor evaluatie met de peuter. Door de verschillende werkjes van de peuter van een datum te voorzien en na een aantal maanden te vergelijken, krijgt de leidster een beter zicht op de ontwikkeling van het kind. Zij kan aan de hand van het gezinsportfolio met de peuters praten over hun werk. Ook de ouders kunnen dit thuis doen. Zo zien de peuters welke vorderingen ze hebben gemaakt en wat ze al kunnen. Door hierover vervolgens met de ouders te praten, betreft de leidster de ouders bij de ontwikkeling van hun kind.

De leidster heeft in een woordenmap bijgehouden welke nieuwe woorden de kinderen hebben geleerd. De leidster kan de woordkennis nogmaals evalueren door plaatjes of tekeningen bij de kernwoorden in het gezinsportfolio te plakken en na een aantal weken of maanden met de kinderen na te gaan of ze de woorden nog kennen. Ook hiervan maakt de leidster aantekeningen.

Leidsters evalueren het thema: wat liep goed en wat kon beter?

Na afloop van de cyclus gaat de leidster bij zichzelf na of de planning die zij van tevoren heeft gemaakt ook daadwerkelijk is uitgevoerd. Wat ging hierbij goed en wat liep minder voorspoedig? Zijn alle speerpunten van de Taallijn aan de orde gekomen? Is er herhaald en interactief voorgelezen? Was er voldoende aandacht voor het oefenen van de woordenschat, gesprekken in de kleine kring en ouderbetrokkenheid? Is de computer zinvol ingezet? Als een onderwerp niet voldoende aan de orde is gekomen, stelt zij vast wat de oorzaak was en bedenkt zij een oplossing voor de volgende keer. Ook bekijkt de leidster de achtergrondinformatie bij de verschillende leidstervaardigheden in het boek *Peuters Interactief met Taal* en gaat bij zichzelf na welke vaardigheden zij bij het volgende thema speciaal aandacht wil geven.

Verzamelen materialen en ideeën voor volgend jaar

De leidster verzamelt alle materialen die bij het thema gebruikt zijn in een kist of doos. Hierin komen ook alle aanvullingen, opmerkingen van de leidster en het planningsformulier. Een volgende keer kan de leidster het thema dan zo weer gebruiken.